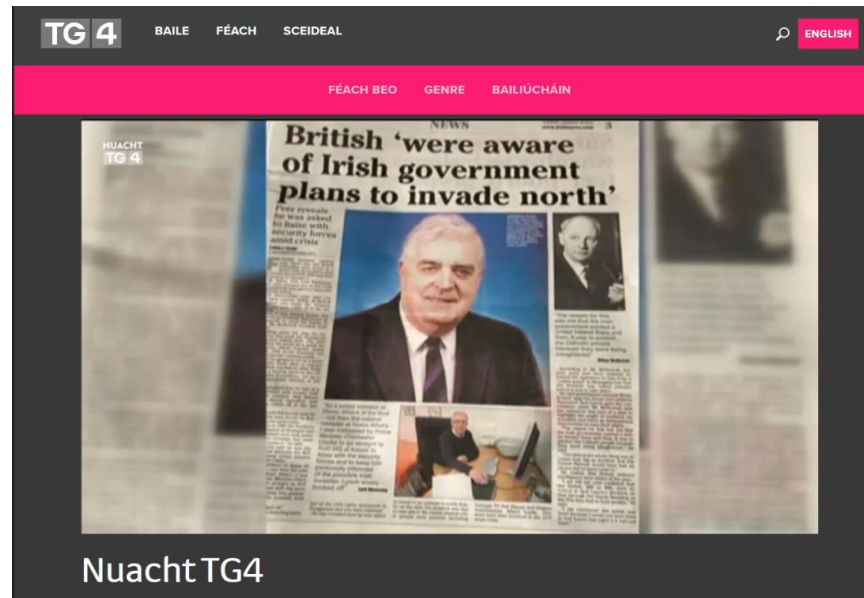

Abair go...

Ceist 1

Beidh tú ag féachaint ar ball ar thuairisc faoi chinneadh cinniúnach a rinne an Taoiseach Jack Lynch sa bhliain 1969. Cad é an cinneadh sin, dar leat? Pléigh an cheist leis an duine in aice leat. Féachaigí ar an bpictiúr thíos chun cuidiú libh.

Ceist 2

Cén Ghaeilge atá ar na focail/frásaí seo thíos? Beidh siad le cloisteáil sa mhír ar ball.

- former Unionist Minister
- to supply information to
- under threat
- sectarian attacks
- Member of Parliament
- they had no choice
- the Catholic minority
- solidarity
- high and dry
- the cross-border incursion
- to draw attention to

Féach ar an mír den chéad uair le feiceáil an raibh an ceart agat.

Ceist 3

Féach ar an tuairisc arís agus freagair na ceisteanna thíos:

1. Cén t-eolas a thugtar dúinn sa mhír faoi na daoine seo a leanas:

John Taylor
Jack Lynch
James Kelly

Killian McNicholl
Neil Blaney
Albert Luykx

2. Cad a bhí i gceist le *Operation Armageddon*?
3. Cén tuairim a thugann Fearghal Mac Bhloscaidh faoi chinneadh Fhianna Fáil ag an am?
4. Cad a chreideann Killian McNicholl faoin gcúis a bhí leis an bplean Arm an tSaorstáit a chur isteach sa Tuaisceart?

Ceist 4 ‘... *ab fhearr...*’

Athscríobh na habairtí thíos san aimsir chaite.

1. Is annamh a bhíonn sé ann.
2. Is fear deas é.
3. Is iontach an t-amhrán é.
4. An é sin do chara?
5. Is é an scannán is fearr liom.
6. Is í an duine is cliste sa rang.
7. Is é an madra is áille ar domhan.
8. Is fiú duit é a dhéanamh.

Ceist 5 Féach ar an tuairisc arís agus aimsigh:

- na foirmeacha treise den fhorainm
- an aidiacht bhriathartha de na briathra **beartaigh** agus **trasnaigh**
- na focail frithchiallacha de na focail seo a leanas: **sinsearach**, **gearrthéarmach**, **móramh** agus **ó thuaidh**
- an saorbhriathar san aimsir chaite de na briathra **ceistigh** agus **lig**
- bealach eile chun **idir dhá chomhairle** a rá

Ceist 6 Pléigh an cheist seo leis an duine in aice leat.

Cad a tharlódh dá n-ordódh Jack Lynch don arm an teorainn a thrasnú, dar leat?

Treoracha agus Freagraí

Ceist 1

Plé atá i gceist anseo.

Ceist 2

former Unionist Minister – *Iar-Aire Aontachtach*
to supply information to – *eolas a choinneáil / a choimeád le*
under threat – *faoi bhagairt*
sectarian attacks – *ionsaithe seicteacha*
Member of Parliament – *Feisire*
they had no choice – *ní raibh an dara suí sa bhuaile acu*
the Catholic minority – *an mionlach Caitliceach*
solidarity – *dlúthpháirtíocht*
high and dry – *ar an trá fholamh*
the cross-border incursion – *an t-ionradh trasteorann*
to draw attention to – *aird a tharraing ar*

Ceist 3

Féach an script.

Ceist 4

1. Is annamh a bhíonn sé anseo.
B'annamh a bhíodh sé anseo.
2. Is fear deas é.
B'fhear deas é.
3. Is iontach an t-amhrán é.
B'iontach an t-amhrán é.
4. An é sin do chara?
Arbh é sin do chara?
5. Is é an scannán is fearr liom.
Ba é an scannán ab fhearr liom.
6. Is í an duine is cliste sa rang.
Ba í an duine ba chliste sa rang.
7. Is é an madra is áille ar domhan.
Ba é an madra ab áille ar domhan.
8. Is fiú duit é a dhéanamh.
B'fhiú duit é a dhéanamh.

Ceist 5

Na foirmeacha treise den fhorainm:

- a bhí **aigesean** leis
- deir **seisean** gur iarr
- gur iarr an Rialtas **airsean**
- gur iarradh **airsean**

An aidiacht bhriathartha de na briathra **beartaigh** agus **trasnaigh**:

- beartaithe
- trasnaithe

Na focail frithchiallacha de na focail seo a leanas: **sinsearach**, **gearrthéarmach**, **móramh** agus **ó thuaidh**:

- sóisearach
- fadtréimhseach
- mionlach
- ó dheas

An saorbhriathar san aimsir chaite de na briathra **ceistigh** agus **lig**:

- ceistíodh
- ligeadh

Bealach eile chun **idir dhá chomhairle** a rá:

- idir dhá thine Bhealtaine

Ceist 6

Is féidir gach beirt a chur ag déanamh an phlé seo agus an cheist a phlé ansin leis an rang iomlán.

Siún Nic Gearailt

Dúirt Iar-Aire Aontachtach de chuid Stormont, go raibh Rialtas na Breataine ar an eolas faoi pheleananna rúnda a bhí ag Rialtas na hÉireann in 1969 chun ionsaí a dhéanamh ar Thuaisceart Éireann agus go raibh sé beartaithe ag an mBreatain cur ina choinne go láidir. Dúirt an tAontachtóir¹, John Taylor, aréir, gur iarradh air féin eolas a chóiméad leis na fórsaí slándála ag an am faoin bplean.

Ailbhe Ó Monacháin

Tá eolas le fada go raibh pleanáil ar bun ag polaiteoirí an tSaorstáit in 1969, le ligean don arm an teorainn a thrasnú le cuidiú le pobal na Náisiúnaithe a bhí faoi bhagairt ag ionsaithe seiciteacha. *Operation Armageddon* a tugadh ar an phlean² seo. An tseachtain seo, thug iarbhall de ghluaiseacht na gceart sibhialta, Killian McNicholl as Tír Eoghain, eolas don nuachtán an *Irish News*, faoi chruinnithe a bhí aigesean leis an chaptaen airm, James Kelly, an bhliain sin le heolas a thabhairt dó faoi na pointí trasnaithe ab fhearr don arm.

Ach, deir an tIar-Fheisire Aontachtach, John Taylor, nó Lord Kilclooney, nach é amháin go raibh a fhios ag Rialtas na Breataine faoin phlean ach go raibh sé i gceist acu é a stopadh. Deir seisean gur iarr an Rialtas airsean mar aire sóisearach sa Roinn Gnóthaí Baile ag Stormont, eolas a choinneáil leis na póilíní agus leis an Phríomh-Aire ag Stormont, James Chichester-Clark. Dúirt John Taylor go raibh ciall ag Taoiseach na linne, Jack Lynch, nuair a cuireadh an phlean ar ceal. Tá a dtuairim féin ag na stairithe faoi na cúiseanna a bhí leis.

Fearghal Mac Bhloscaidh, Léachtóir le Stair, Coláiste N. Muire, Béal Feirste

Dar le bunaíocht an Deiscirt nach raibh an dara suí sa bhuaile acu. Bhí siad idir dhá thine Bhealtaine – páirtí poblachtach, Fianna Fáil, Jack Lynch – ba cheart dóibh cosaint a thabhairt don mhionlach Caitliceach. Bhí mian fhadtréimhseach acu an tír a athaontú ar lámh amháin, ach ar ndóigh ar an lámh eile, ní raibh siad ag iarraidh cúrsaí a chorráí ó dheas. Agus, ar ndóigh, bhí siad ag iarraidh cineál dlúthpháirtíocht a chothú leis an Bhreatain, dul isteach san Aontas Eorpach leo agus araile agus araile. Agus i ndeireadh na dála, rinne siad an cinneadh luí lena leas féin agus d'fhág siad an mionlach Náisiúnach ar an trá fholamh ó thuaidh.

Ailbhe Ó Monacháin

Deir Killian McNicholl gur iarradh airsean dul chuig teach i dtuaisceart Bhaile Átha Cliath nuair a bhí Arm an tSaorstáit leis an teorainn a thrasnú, ar a dó a chlog ar maidin, ó áit éigin i gContae Mhonacháin. Dúirt sé go raibh an Teachta Dála, Neil Blaney, as Dún na nGall, sa teach sin, chomh maith leis an fhear gnó as an Bheilg, Albert Luykx. Beirt a ceistíodh agus a ligeadh saor níos déanaí i dTriail na nArm. Dúirt sé gur scairt an tAire Kevin Boland ar an teach lena rá gur ordaigh an Taoiseach, Jack Lynch, an t-ionradh trasteorann a stopadh. Creideann McNicholl gur plean a bhí ann ón tús le haird idirnáisiúnta a tharraingt ar ghéarchéim na gCaitliceach a bhí faoi ionsaí ag an am.

Ailbhe Ó Monacháin, Nuacht TG4.

---

¹ *Aontachtaí* an teideal oifigiúil

² Canúint Uladh atá ag an gcainteoir seo; mar sin, cuirtear séimhiú seachas urú ar ainmfhocail i ndiaidh réamhfhocail agus an ailt.